

ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Маскевич О.Л., Гороховська Ю.І., Кровіцка Я.А.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У даній роботі визначено теоретичні та методологічні аспекти дослідження діяльності політичного лідера. Проаналізовано й узагальнено наукові визначення, концепції політичного лідерства. Проаналізована ефективність діяльності політичного лідера. Досліджено проблеми політичного лідерства. Запропоновано шляхи підвищення ефективності державного управління в сучасній Україні.

Ключові слова: політичний лідер, лідерство, політична свідомість, респондент, політична еліта, президент.

Постановка проблеми. Інтерес до проблем політичного лідерства існував ще з давніх часів, а в сучасному глобалізованому світі він навіть посилюється. Політичне лідерство є могутнім джерелом і рушійною силою політичного процесу. Потреба в політичному лідерстві лежить в сутності, природі самої людини та суспільства, є способом суспільної самоорганізації, упорядкування суспільно-політичного життя.

Для українського суспільства в умовах активізації політичної свідомості суспільства, підвищення інтересу до політичного життя, формування потужних політичних сил, становлення більш самостійних та плюралістичних засобів масової інформації – особливий інтерес становить питання ефективності діяльності політичних лідерів, їх професіоналізму, здатності з користю для суспільства виконувати покладені на них обов'язки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині підвищений інтерес науковців до проблем політичного лідерства вважається цілком природним, бо спостерігається поява політичних особистостей нової генерації, які формуються і з'являються на політичному олімпі в нових соціально-політичних умовах і намагаються віддзеркалювати прагнення і надії досить помітної частини сучасного суспільства. Але дослідження цієї проблеми на ґрунті сучасної вітчизняної політичної практики не може обмежуватися нашим власним, багато в чому суперечливим досвідом. Наукові концепції, методологічні розробки зарубіжних політологів, погляди мислителів минулого допоможуть розібратися в політичних подіях з тенденціями сучасної України.

Основні питання становлення та функціонування політичних лідерів у контексті державного управління стали доробком вітчизняних фахівців: В. Баштанника, О. Крюкова, С. Серьогіна, Т. Токо-венко, Б. Кухти, Корнієнко В.О., Похило І. Д. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема лідерства перебуває у центрі уваги дослідників упродовж багатьох століть. Дана проблема гостро постала у сучасному світі. У громадян чітко формується картинка ідеалу політичного лідера своєї країни, однак втілити її у реальність не вдається через низку причин, дослідження яких займаються науковці.

Мета статті. Метою дослідження є визначення основних чинників ефективності діяльності політичного лідера, зокрема, в умовах демократизації українського суспільства. Реалізація цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити теоретичні та методологічні аспекти дослідження діяльності політичного лідера;
- проаналізувати й узагальнити наукові визначення, концепції політичного лідерства;

- проаналізувати ефективність діяльності політичного лідера як головну оціночну категорію такої діяльності;

- дослідити проблеми політичного лідерства в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття даної теми, насамперед, необхідно зробити спробу розглянути та проаналізувати саме поняття «політичний лідер». Для того, щоб визначити ефективність діяльності лідера, необхідно з'ясувати, кого ми вважаємо політичним лідером. Для розкриття сутності даного поняття існує велика кількість визначень.

Наприклад, П. Волобуєв вважає, що «політичний лідер» – це, насамперед, найвидатніша особа, що має тверді переконання, принципи, якщо до вподоби, концепцію розвитку держави, яка спроможна відстоювати свої ідеї в відкритій полеміці та боротьбі, що готова у випадку невдачі піти у відставку, зберігаючи при цьому своє «обличчя» та загальнонаціональну свідомість [3, с. 11].

Проте, як показує практика, далеко не кожний політичний лідер є визначною особистістю. Для того, щоб діяльність лідера була ефективною – не достатньо бути переконаним в своїй правоті, вміти її відстоювати. Треба створювати умови для реалізації своєї концепції, потрібна програма діяльності, бо сучасна політика це боротьба між політичними програмами, а не лідерами.

На нашу думку, таке визначення не є повним, оскільки воно не дає змоги виявити ефективність діяльності лідера.

Більш вдалими ми вважаємо визначення В. Пугачова, який відзначає, що політичний лідер – формальний або неформальний лідер (ватажок) держави, політичної групи (угруповань) або суспільної організації, руху (масового, елітарного); провідна особа політичного процесу, яка здійснює функцію об'єднання соціальних сил, яка направляє діяльність державних або суспільних інститутів, політичних рухів, особа, що визначає особливості курсу на реформу або революційні перетворення.

Узагальнюючи різні підходи до визначення політичного лідерства, А. Пахарев виокремлює такі підходи [3, с. 17]:

- лідерство як різновид влади, носієм якої виступає не більшість, а одна людина або політична група;

- лідерство як управлінський статус, керівна посада, пов'язана із прийняттям важливих політичних рішень;

- лідерство як вплив на інших людей, що передбачає: 1) постійний і стійкий вплив (до лідерів не можна зараховувати людей, що зробили разовий вплив на політичний процес); 2) керівний вплив лідера повинен здійснюватися на політичну структуру

ру (групу, партію, рух) з подальшим поширенням на все суспільство або його більшість; 3) політично-го лідера відрізняє від інших явна інтелектуальна, організаторська і волюва перевага; 4) вплив лідера формується не силою, а авторитетом або визнанням правомірності керівництва;

– лідерство як особливий вид підприємництва на специфічному ринку, на якому політики в конкурентній боротьбі обмінюють свої політичні програми й пропонувані шляхи їх реалізації на владні посади;

– лідерство як символ спільності та зразок політичної поведінки певної групи, партії, руху, політичної еліти, що відображають інтереси й сподівання широких народних мас або більшості суспільства.

До кінця XIX – початку XX століть теорії лідерства як такої та політичного лідерства, зокрема, сформовано не було. Щоб проблема політичного лідерства конституювалась в самостійний розділ знання були необхідні розробки Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше, М. Вебера, Р. Міхельса, К. Кембела та цілого ряду інших дослідників. В чималій мірі цьому сприяло поширення на американському континенті на початку 30-х років XX століття ідей італійської школи політичної соціології, представниками якої (Г. Моска, В. Парето) було однозначно поставлене запитання про суб'єктів політичної влади – еліту й лідерів.

Найбільш відомою теорією лідерства є «теорія рис». Прихильники цієї теорії прагнуть пояснити природу лідерства, як чисто соціально-психологічний феномен. Тому лідером вони називають людину, якій властиві сукупності певних психологічних рис [4].

Різні соціальні епохи, класи і соціальні групи потребують лідерів, які володіють різними якостями, а отже риси, якими повинен бути наділений політичний лідер, необхідно розглядати відповідно до соціальних умов. У цьому випадку риси, які необхідні політичному лідеру, знаходяться у прямій залежності від конкретних соціальних відносин. Таким чином, виходячи з цієї теорії, можна сказати, що політичний лідер повинен мати такі властивості і якості, які потребує від нього соціальне середовище, ситуація та його електорат [1].

Дослідження показало, що в суспільній свідомості існує досить виразний імідж «ідеального президента». Незалежно від регіону проживання, більшість жителів країни (53%) хотіли б бачити на посаді президента насамперед сильного лідера. Про це свідчать результати соціопитування, проведеного компанією Research & Branding Group.

При цьому сильне лідерство більш важливе для виборців західних областей (59%), а ефективність роботи і здатність вирішувати проблеми – для жителів Південного-Сходу країни (47%).

Відповідаючи на запитання про найважливіші якості для людини з погляду респондентів, яку вони б воліли бачити на посаді президента, 52% опитаних хотіли б бачити президентом компетентну і відповідальну людину.

41% респондентів хотіли б бачити президентом людину, яка довела ефективність своєї роботи і здатна вирішувати проблеми.

За твердість, уміння відстоювати свою позицію висловилися 25,8% опитаних, досвід роботи в сфері управління важливий для 24,4%, уміння сформувавши команду – для 20%. Цінують дипломатичність, уміння йти на компроміси 15,9% респондентів, гарного організатора – 13,4%, «новизну», нестандартність поглядів – 8,2%, вагалися з відповіддю – 1,6% опитаних [5].

Відповідно до результатів численних опитувань, серед населення України багато невдоволених станом державного управління в нашій країні. Типовими є вислови щодо браку справжніх політичних лідерів, які б достатньою мірою уособлювали сподівання народу. Не схвалюються населенням і численні конфлікти у відносинах між різними політичними лідерами, гілками влади, державою і різноманітними політичними партіями та рухами. Усе це свідчить про те, що тільки здорового глузду недостатньо для ефективного управління державними та суспільними справами і про необхідність суспільним діячам, політикам та державним службовцям опиратися на науково виважені підходи щодо розв'язання соціальних, економічних і політичних проблем.

Проблема політичного лідерства гостро постала у 2013 – 2014 рр. ще на Майдані, під час революції Гідності, коли мільйони вимагали від партійних лідерів дії, а триголова опозиція вичікувала і тупцювалась на місці. Зрештою, радикальна частина майдану взяла справу у свої руки і полетіли «коктейлі молотова».

З перемогою революції і обрання президента ця проблема, на жаль, не зникла, а лише загострилася. Загострила її війна, точніше – необхідність комусь взяти відповідальність на себе, консолідувати і повести за собою людей, захистивши в такий спосіб державу від зовнішньої агресії.

Лідерство полягає не в тому, щоб дати відповідь на питання війна чи мир. Ми всі за мир. Лідерство полягає у тому, щоб знайти правильну відповідь на питання: як краще і швидше досягти миру [5].

Виходячи з історичного та світового досвіду розв'язання проблеми збалансування державного управління та політичного лідерства в різних політичних системах, Україна не звільнена від необхідності творчого пошуку в

царині державного будівництва. Такий пошук має на меті, як мінімум, відповідно адаптувати чужий досвід до власних політичних реалій і, як максимум, віднайти оригінальні форми політичної організації, які б могли зробити вагомий внесок України у скарбницю світового політичного досвіду і які б вивели нашу державу на світову політичну арену.

Формування конструктивної культури політичного лідерства – одна із найважливіших передумов підвищення ефективності державного управління в сучасній Україні. Таким чином, Україна змушена вибирати оптимальну модель

Державно політичної організації суспільства і здійснювати процеси соціальної модернізації в досить короткі строки, щоб не відстати від світового розвитку. Така обставина говорить про те, що наукове вивчення проблеми оздоровлення політичного управління та збалансування політичного лідерства і державного управління не тільки актуальне, але й головне завдання українського політикуму.

Більшість дослідників сходяться на думці, що для сучасної України не є актуальною традиційна форма лідерства. Проте, на жаль, все ще не зникла остаточно проблема тоталітарного лідера, колективного чи персоніфікованого конкретною особою. Ефективність дій влади напряму визначаються не суспільними інтересами, а залежать від приватних та вузькокласових інтересів тих, хто до неї входить. «Причини суспільної неефективності сучасної української політичної еліти – не брак у неї знань та умінь, а те, що у неї немає необхідності враховувати інтереси суспільства. Процеси демократизації, державотворення в Україні з самого початку ви-

кликали чимало сподівань громадськості щодо відродження лідерської, або принаймні вагомої ролі інтелектуальної еліти в українській політиці [2].

Висновки і пропозиції. На основі проведеного дослідження політичного лідерства як суб'єкта державотворчих процесів в Україні можна зробити наступні висновки. У сучасних умовах – умовах суспільних трансформацій слід наголосити на пріоритетній ролі лідерів у їх здійсненні. Політичні події в Україні виявили цілу низку проблем, серед них, зокрема, необхідність створити чітку теорію державотворення та підготовки кадрів для будів-

ництва нової демократичної України, що навряд чи вдасться без формування нової політичної еліти, без вирішення проблеми адекватного політичного лідерства. Ця проблема виникає лише за умов існування ринку політичної влади, гарантованого мінімуму громадянських і політичних прав і свобод. Саме тому важливим фактом становлення і розвитку демократичного суспільства в Україні є формування активної, творчої, вільної особистості, здатної діяти самостійно, мобілізуючи необхідні ресурси для досягнення поставлених цілей, готової нести відповідальність за результат своєї діяльності.

Список літератури:

1. Акаймова А. Політичний імідж та основні його характеристики // Політичний менеджмент. – 2009. – № 5. – С. 29-34.
2. Воронова Т. В. Проблема підвищення ефективності державного управління в Україні: роль інституту політичного лідерства // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – № 4. – С. 309-314.
3. Корнієнко В. О., Похило І. Д. Ефективність політичного лідера: критерії та механізм реалізації в сучасній Україні: Монографія. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 140 с.
4. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навчальний посібник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 182 с.
5. Українська правда [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/ukr/news/2009/04/15/3883038/>

Маскевич Е.Л., Гороховская Ю.И., Кровицка Я.А.

Винницький торгово-економічний інститут

Київського національного торгово-економічного університету

ПРОБЛЕМА ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРСТВА В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ

Аннотация

В данной работе определены теоретические и методологические аспекты исследования деятельности политического лидера. Проанализированы и обобщены научные определения, концепции политического лидерства. Проанализирована эффективность деятельности политического лидера. Исследованы проблемы политического лидерства. Предложены пути повышения эффективности государственного управления в современной Украине.

Ключевые слова: политический лидер, лидерство, политическое сознание, респондент, политическая элита, президент.

Maskevich O.L., Gorohovska J.I., Krovitska Y.A.

Vinnitsia Trade and Economic Institute

Kyiv National Trade and Economic University

THE PROBLEM OF POLITICAL LEADERSHIP IN UKRAINE AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT

Summary

In this article the theoretical and methodological aspects of the study of the political leader were defined. The scientific definition of the concept of political leadership were analyzed. The effectiveness of the political leader was analyzed. The problems of political leadership were investigated. Ways to strengthen governance in modern Ukraine were proposed.

Keywords: leader, leadership, political consciousness, respondent, political elite, president.